

Dr. Kende György

kende.gyorgy@uni-nke.hu

A VÉDELMI IPARRAL KAPCSOLATOS EGYETEMI KÉPZÉS NÉHÁNY KÉRDÉSE

Absztrakt

A publikáció három fontos kérdéskört tárgyal: az első a honvédelmi miniszter 2016-os rendszeresítési utasítása és annak változásai a 2010-es rendszeresítési utasítással összehasonlítva. A másik témakör annak a törekvésnek vizsgálja néhány vonatkozását, hogy az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Karon vizsgálják a hadmérnökképzés lehetőségeit. Ezzel kapcsolatban megfogalmazok néhány gondolatot, visszanyúlva korábbi időszakok hasonló képzéseihez is. További fontos kérdés – különösen az NKE Intézményfejlesztési Terve a 2015-2020 évekre okán – a doktori képzés nemzetköziesítése. Ezzel kapcsolatban ismertetek eddig megtett lépéseket, javaslatokat, várható eredményeket. Összességében a publikáció több javaslatot is tartalmaz, amelyek megvitatása, kibontása, gondos megfogalmazása és a tervek elkészítése előmozdíthatja a védelmi iparral kapcsolatos képzés tartalmának bővülését és színvonalának emelését.

The publication discusses three important issues: first, in 2016 the Hungarian minister of defense issued a directive on rules of deploying military equipment into service. This publication examines this directive and its changes in comparison with the previous one issued in year 2010. The second topic investigates some possibilities of introducing military engineer training at Faculty of Military Science and Officer Training of National University of Public Service. In this connection this publication discusses some aspects of military engineer training back to previous periods. The third important question - especially regarding the National University of Public Service Institution Development Plan for the years 2015-2020 - the internationalization of doctoral (PhD) training. In that regard steps have already been taken, suggestions and anticipated results are shown. All in all the publication contains several proposals which must be discussed. Careful planning, preparation and formulation of goals should promote the content of training related to the defense industry, should extend the content of training and raising its level.

Kulcsszavak: hadfelszerelés, rendszerbe állítás, hadmérnökképzés, doktori képzés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem ~ military equipment, deployment into service, military engineer training, doctoral (PhD) training, National University of Public Service

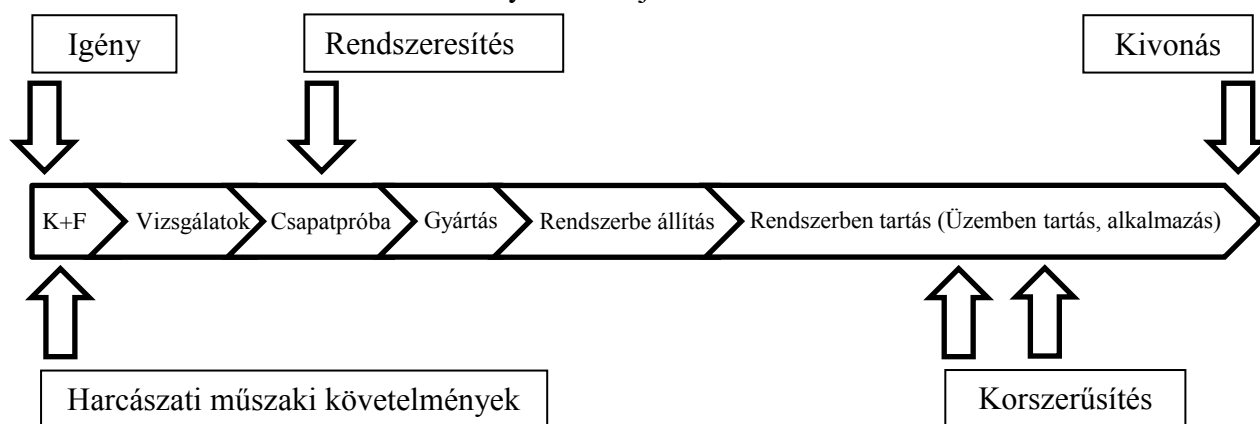
BEVEZETÉS

Jelen publikáció megírásának több tény ad aktualitást. Az első az, hogy megjelent a honvédelmi miniszter 2016-os utasítása a hadfelszerelés rendszeresítéséről¹, és ez hatályon kívül helyezi az előző, 2010-es utasítást². Oktatói gyakorlatomban kulcsszerepet játszott a 2010-es utasítás, mely a hadfelszerelés életciklusának fontos fázisaira vonatkozó előírásokat és szabályokat is tartalmazta. Publikációmban két utasítás összehasonlítását kívántam elvégezni. A rendszeresítés oktatása azért is fontos, mert a hallgatók (BSc, MSc, PhD) pályájuk során jellemzően a rendszeresítési fázissal, az azt megelőző csapatpróba fázissal, majd a rendszerbeállítást követő fázisokkal találkoznak a leggyakrabban. Ennek az a fő oka, hogy a rendszeresítést megelőző fázisok (kutatás-fejlesztés, laboratóriumi és haditechnikai ellenőrző vizsgálatok, stb.) általában speciális (mérnöki, közgazdasági, menedzseri) szakértelmet igényelnek. Ezenkívül két további, szintén igen aktuális és jelenleg is napirenden lévő kérdéskört is vizsgálok: a hadmérnökképzést, valamint a Katonai Műszaki Doktori Iskola kapcsolatépítési és együttműködési lehetőségeit az NKE Intézményfejlesztési Terve néhány megállapításának tükrében.

Rendszeresítési utasítások

A honvédelmi miniszter 2016-os utasítását számos okból célszerű összehasonlítani a 2010-es azonos című utasítással. Egyrészt láthatjuk az elmúlt hat év felfogásbeli és szervezeti változásait, új fogalmakkal találkozhatunk, és új megközelítéseket is láthatunk. Ezek megismerése igen fontos mind a folyamatban résztvevő szakemberek, mind a felsőoktatás érintett szakemberei számára.

Mielőtt rátérnénk a két utasítás összehasonlítására, a jobb megértés kedvéért elevenítsük fel a hadfelszerelés életciklusának folyamatábráját³:

1.ábra. Haditechnikai eszköz életciklusa a Magyar Honvédségben

A fenti ábra jelentősen segíti az utasításokban foglaltak megértését. Egyrészt azért, mert teljes egészében láttatja a folyamatot (a kutatás-fejlesztési fázistól kezdve a kivonásig

¹ A honvédelmi miniszter 9/2010. (I.22.) utasítása a hadfelszerelés rendszeresítéséről és rendszerből történő kivonásának rendjéről. Honvédelmi Közlöny CXXXVII. évf. 3. szám; pp. 326-332

² A honvédelmi miniszter 10/2016. (III.10.) utasítása a hadfelszerelés rendszerbe kerülésének és rendszerből történő kivonásának rendjéről. Honvédelmi Közlöny CXLIII. évf. 4. szám; pp. 277-285

³ Gávay György, Kende György : A hadfelszerelések életciklusával kapcsolatos fogalmak elemzése a fontosabb magyar és angol nyelvű kifejezések megfeleltetése *HADMÉRNÖK* 9:(3) pp. 267-273. (2014)

bezárólag), másrészt azért, mert az utasítások lényegében az ábrán látható fogalmakkal operálnak.

Az életciklus folyamat bemutatását követően az alábbiakban táblázatos formában összegzem a két utasítás felépítését, a paragrafusok és a mellékletek címeit.

1. táblázat. a 2010-es és a 2016-os HM utasítások felépítése és szerkezeti összehasonlítása

Paragrafusok és mellékletek	2010 (cím és/vagy tartalom)	2016 (cím és/vagy tartalom)	Megjegyzés
1.§	Általános rendelkezések	Általános rendelkezések	Kisebb különbségek az utasítás hatályát illetően
2.§	Jelen utasítás alkalmazásában:	Ezen utasítás alkalmazásában:	Mindkét utasítás definíciókat tartalmaz; a 2016-os utasítás több új definíciót vezet be
3.§	Rendszerezítés, rendszerből való kivonás	Rendszerezítés és alkalmazásba vétel; NATO, EU és szoftver vonatkozások	A 2016-os utasítás tartalmában és terjedelmében is részletesebb; új fogalmakat vezet be és értelmez
4.§	Katonai alkalmazhatóság	A rendszerbe kerülés és kivonás kezdeményezése, a szakmai felelős feladatai	Teljesen eltérő tartalom
5.§	Haditechnikai ellenőrző vizsgálat	A hadfelszerelés megfelelőségének vizsgálata	Hasonló tartalom más megfogalmazásban
6.§	Csapatpróba	A rendszerbekerülés folyamata	Új fogalom a rendszerbekerülésre: Előkészítési terv
7.§	A rendszerezítés és a rendszerből való kivonás okmányai	A kivonási eljárás folyamata	Különböző tartalom: rendszerezítés illetve kivonás
8.§	Rendszerezítési határozat	Katonai alkalmazhatóság vizsgálata, ellenőrző vizsgálatok	A 2016-os szabályozás az előzőnél lényegesen részletesebb, új fogalmakat és meghatározásokat tartalmaz
9.§	Alkalmazásba vételi határozat	Csapatpróba	A 2010-es utasítás 6.§-ához képest részletesebb, tartalmazza a csapatpróba bizottság javaslatlételi lehetőségeit
10.§	Kivonási határozat	Ideiglenes használat	A 2016-os határozat új fogalmat vezet be: Ideiglenes használat
11.§	Intézkedési terv (a rendszerezítés feladatainak végrehajtására)	Próbahasználat	A 2016-os utasítás új fogalmat vezet be: Próbahasználat

12.§	A Rendszeresítési Bizottság	A Rendszeresítési Bizottság	A 2010-es utasítás tételesen szabályozza a Rendszeresítési Bizottság összetételét, a 2016-os utasítás ezt a feladatot a HM VGH főigazgatójának hatáskörébe rendeli
13.§	A Rendszeresítési Bizottság Működése	A rendszerbe kerülés és a rendszerből való kivonás felügyelete	Eltérő cím és tartalom
14.§	A rendszeresítés és kivonás felügyelete	Záró rendelkezések	Eltérő cím és tartalom
15.§	Záró rendelkezések	nincs 15.§	A 2016-os utasítás összesen 14 §-ból áll
1.sz.melléklet	A rendszeresítésre tervezett hadfelszerelés haditechnikai ellenőrző vizsgálatának és csapatpróbájának tervezése és végrehajtása	Az Előkészítési Terv és a Kivonási Terv elkészítésének szempontjai	Eltérő cím és tartalom
2.sz.melléklet	A hadfelszerelés rendszeresítési, rendszerből történő kivonási intézkedési terve elkészítésének szempontjai	Ellenőrző vizsgálatok	Eltérő cím és tartalom
3.sz.melléklet	nincs 3.sz.melléklet	A Csapatpróba Végrehajtási Terv tartalma, a csapatpróba végrehajtási rendje	

1.táblázat. a 2010-es és a 2016-os HM utasítások felépítése és szerkezeti összehasonlítása

A táblázat figyelmes és gondos áttekintése alapján látható, hogy a többé-kevésbé eltérő felépítés ellenére mindkét utasítás lényegében ugyanazokat a kérdéseket tárgyalja, mégha eltérő szerkezetben vagy akár más szóhasználattal. A vizsgálatok elvégzése, a csapatpróba lefolytatása, a rendszeresítés és a kivonással kapcsolatos kérdéskörök megkerülhetetlen elemei a folyamatnak. Ami különösen elgondolkodtató, hogy a 2016-os utasítás számos új fogalmat használ, amelyek közül a következőket látom a legfontosabbaknak: hadi megfelelési nyilatkozat (2.§ e) bekezdés); ideiglenes használat (3.§ 6. bekezdés); Előkészítési Terv (4.§ 2. pont); Ideiglenes használat (10.§); Próbahasználat (11.§). E fogalmak ugyan lényegében értelmezhetőek az utasítás figyelmes olvasásával, de bevezetésük okai, az indítékok és a célok részletesebb kifejtést kívánnak. Ezért azt javaslom, hogy ezen utasítás készítőit (előkészítő szakembereit) hívjuk meg egy szakmai fórumra vagy egy témával kapcsolatos logisztikai konferenciára, ahol lehetőség nyílik az utasítás mélységeinek pontos megismerésére.

A hadmérnökképzésről

És néhány gondolat a hadmérnökképzésről, aminek felélesztése a Hadtudományi és Honvédtisztképző Karon napirenden van. Az alábbiakban ehhez a törekvéshez kívánok hozzájárulni, ezért mindenekelőtt megpróbálom meghatározni a hadmérnök fogalmát: 100 százalékban mérnök, és kb. 20 százalékban katona. Ez természetesen paradoxon, de megkísérlem megmagyarázni. A 100 százalék alatt azt értem, hogy korszerű ismeretekkel felvértezett mérnök, a 20 százalék azt jelenti, hogy megfelelő katonai ismeretekkel rendelkezik ahhoz, hogy a hadfelszerelési (haditechnikai) problémákat pontosan megértse, és azokra mérnöki tudását alkalmazva megfelelő megoldási javaslatokat dolgozzon ki.

A kitűnő mérnöki ismeretek még egy szempontból is igen fontosak. A Magyar Honvédség a felmerülő igények teljesítésére jellemzően szerződéseket köt (általában hazai) hadiipari, védelmi ipari, kutatás-fejlesztési bázisokkal. Ezek a szerződések csak akkor lehetnek jók és előnyösek a Magyar Honvédség számára, ha a hadmérnökök teljesen uralják a területet, többek közt, de leginkább elsősorban annak műszaki tartalmát. Ha a védelmi ipari bázisok munkatársai észreveszik a szakértelem hiányát (ne felejtjük, hogy ezek profitorientált cégek), akkor a végeredmény egyrészt nem megfelelő minőségű teljesítés lesz, másrészt aránytalanul magas kifizetésekhez fog vezetni, a határidők csúszásáról nem is beszélve. Vagy egy másik szempont: egy haditechnikai eszköznek (pl. löveg, harckocsi, vagy bármi más) teljes mértékben meg kell felelnie az igényeknek, azaz a harcászati-műszaki követelményekben foglaltaknak, azaz egyszerűen mondva, hibátlannak, könnyen kezelhetőnek, könnyen karbantarthatónak stb. kell lennie. Minderre – vagy mindezek menedzselésére - csak olyan hadmérnökök lehetnek képesek, akik teljes mértékben birtokolják a szükséges mérnöki ismereteket. Ezen ismereteket vélhetően csak polgári (célszerűen hazai) mérnöki szakokon lehet megszerezni, ahol megvannak a szükséges személyi és tárgyi (infrastrukturális) feltételek.

Ahhoz, hogy jó hadmérnököket képezzünk, a Hadtudományi és Honvédtisztképző Kárnak meg kell ismernie a választott mérnökképzés(ek) pontos tartalmát, és ahhoz illeszkedően megterveznie a szükséges katonai (műszaki, fegyverzeti, katonai vezetői, stb.) tudás átadását.

Magyarországon egyébként folyt hadmérnökképzés az ötvenes évek első felében. Ennek curriculumuma számomra nem ismert, de az igen, hogy számos, később ismert és elismert kolléga tanult ott. Közülük megemlítem Mazán Pál vezérőrnagyot⁴ (volt haditechnikai fejlesztési főnök, Állami díjas 1978-ban az uszályhíd kifejlesztéséért), vagy Michelberger Pál akadémikust⁵. Folyt hadmérnökképzés a Műegyetemen a 90-es évek első felében is. Ezen képzések kutatása és elemzése érdekes eredményeket, akár a jelenre is kivetíthető következtetéseket hozhat.

Azzal kapcsolatban, hogy milyennek kell lennie egy jó hadmérnöknek, hadd idézzem a NATO 1952-ben létrehozott kutatási-fejlesztési szervezete megalapítójának, majd évtizedeken át elnökének, Kármán Tódor professzornak alábbi megállapítását:

„... scientific results cannot be used efficiently by soldiers who have no understanding of them, and scientist cannot produce results without an understanding of the operations.”⁶

„A katonák nem képesek hatékonyan hasznosítani a tudomány eredményeit azok megértése nélkül, és a tudósok nem tudnak eredményeket elérni, ha nem értik a katonai tevékenységek lényegét.”⁷

⁴ Ungvár Gyula: Pro Militum Artibus 136-137. pp. HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó, 2014.

⁵ Michelberger Pál Széchenyi-díjas gépészmérnök, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. A járműtervezés és a szerkezetanalízis neves kutatója. 1985 és 1990 között a Budapesti Műszaki Egyetem Közlekedésmérnöki Karának dékánja, majd 1994-ig az egyetem rektora, 1993 és 1999 között az MTA alelnöke.

⁶ AGARD *The History 1952-1997*. Editor: Jan Van der Bliet. 1999. The NATO Research and Technology Organization. pp. 1-1

⁷ A szerző fordítása

Az NKE Katonai Műszaki Doktori Iskola együttműködése más doktori iskolákkal és a magyar védelmi iparral

A Nemzeti Közszerológati Egyetem Intézményfejlesztési Terve⁸ többek között az alábbiakat tartalmazza: „A hadtudományi, a katonai műszaki doktori és a közigazgatás-tudományi doktori iskolák tekintetében a nemzetköziesítés sürgető feladat. Kiemelt cél, hogy valamennyi doktori iskolában meg legyenek teremtve az angol nyelvű képzés és témavezetés feltételei. Ez magában foglalja a szabályzók lefordítását, az adminisztráció felkészítését és az idegen nyelven is oktatni képes oktatók-kutatók minél szélesebb körének bevonását a képzésbe és témavezetésbe.”⁹ Ugyanitt olvashatjuk: „doktori iskolák idegen nyelvű programok/védések 2017”¹⁰.

A szerző (az NKE Katonai Műszaki Doktori Iskola vezetője) természetesen csak a saját iskolájával kapcsolatban tud(na) értekezni. A fentebb ismertetett célok megvalósíthatóságának vizsgálata azonban e cikk célját és terjedelmét lényegesen meghaladó diszkussziót kívánna. Röviden azonban: mindenekelőtt jó metodikával, alaposan és átgondoltan fel kellene mérni az angol nyelvű képzés és témavezetés helyzetét az NKE mindegyik doktori iskolájában, és a felmérést követően ütemezésében és tartalmában is reális javaslatokat megfogalmazni a feltételek megteremtésére.

Az angol nyelvű képzésnek a KMDI-ben vannak előzményei, és vannak fokozatot szerzett külföldi hallgatóink is. A doktori képzésben előzmény, hogy a KMDI a Hadtudományi Doktori Iskolával együtt 2008-ban és 2009-ben képzést folytatott Bécsben osztrák hallgatóknak. Az is előfordult több alkalommal, hogy a KMDI külföldi hallgatói felvették az iskolában angol nyelven is meghirdetett tantárgyak egyikét-másikát, és ezekből sikeres vizsgát vagy szigorlatot tettek. Várható, hogy a jövőben (közeljövőben), akárcsak korábban, külföldi hallgatók fognak jelentkezni, pl. a Stipendium Hungaricum keretében. További fontos kérdés, hogy angol nyelvű tantárgyainkat milyen tananyagokból tanítsuk: angol nyelvű doktori jegyzetünk, amennyire tudom, alig van, ha egyáltalán. Tananyagaink felépítése sem könnyű feladat: NATO és más külföldi források Magyarországon tanuló külföldi hallgatóknak aligha különösen érdekes – ezt ugyanis más országokban is megkaphatják. Nekik elsősorban a mi magyar gyakorlatunkat, eredményeinket, tapasztalatainkat és lehetőségeinket kell bemutatnunk, valószínűleg és célszerűen a kapcsolódó védelmiipari bázisok felkeresésével és együttműködésével.

Nemrégiben találkoztam a Magyar Védelmiipari Szövetség elnökével, Zsitnyáni Attila vezérigazgató úrral (Gamma Rt.), akivel többek között ezt a kérdést is diszkutáltuk. Ennek a kapcsolatnak két további fontos célját látom: (1) rálátás a magyar védelmi ipar egészére, továbbá lehetőség kapcsolatépítésre a számunkra fontos védelmiipari bázisokkal; (2) a KMDI lehetőségeinek ismertetése a védelmiipari szektorban, figyelemfelhívás a KMDI-ben folyó képzésre történő jelentkezésre.

Szintén érdekes lehet az együttműködést keresni az Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskolájával, már csak azért is, mert ez az iskola is katonai műszaki tudományágban működik, akár a KMDI.

A nemzetközi együttműködési lehetőségeket illetően: Urbán tábormok úrral (Brno University of Defence, Faculty of Military Technology) szót és több mailt váltottunk fakultásuk doktori iskolájának és a KMDI együttműködésének lehetőségeiről. Urbán úr referált a dékánnak, aki teljesen nyitottnak mutatkozott, és kérte a javaslatainkat. Javaslataink két szakaszra oszthatók:

⁸ Nemzeti Közszerológati Egyetem Intézményfejlesztési Terv 2015-2020

http://uni-nke.hu/uploads/media_items/intezmenyfejlesztési-terv-2015-2020.original.pdf Letöltve: 2016.

augusztus 10. 64 p.

⁹ uo. 39.p.

¹⁰ uo. 51.p.

Az első szakasz célja a megismerkedés lenne doktori iskoláink működésével, a kutatási témákkal, a tantárgyakkal, továbbá a doktori képzésre vonatkozó nemzeti szabályozásokkal. Lehetőséget kereshetünk bíráló bizottságokban és szigorlati bizottságokban való részvételre, vagy bírálók felkérésére magyar és angol nyelvű értekezéseknél.

Ha az első szakasz folyamán úgy találjuk, hogy együttműködésünk értékes, továbbléphetünk a második szakasz irányába, és megfogalmazhatunk további célokat. Ezek lehetnek például: közös témavezetés, közös kutatások és publikációk, közös pályázatok (pl. European Defence Agency), vagy hadiipari (védelmi ipari) projektekben részvétel. Végző soron – ha erre a feltételek megvannak vagy megteremthetőek - elmozdulhatunk a „dual degree” vagy "joint degree" irányába is. Vagy akár a visegrádi négyek védelmi ipari doktori iskolájának megalapításának irányába is.

Zárásul még egy javaslat: a jelen publikációban érintett témák megoldására érdemes lenne egy védelmi ipari kutatóműhelyt alapítani és működtetni.

ÖSSZEGZÉS

Jelen publikációban három kérdéskört vizsgáltam, és ezekkel kapcsolatban javaslatokat tettem és cselekvési irányokat fogalmaztam meg. Céloom ezzel az volt, hogy a leendő olvasóktól további javaslatokat és észrevételeket kapjak arra vonatkozólag, hogy az egyetemünkön folyó védelmi ipari tartalmú képzés, amely a katonai műszaki tudományághoz kapcsolódik, hogyan jobbítható. További céloom, e publikáción túlmutatóan az, hogy a felvázolt, de természetesen részletes és alapos kidolgozást igénylő elképzelések hogyan valósíthatóak meg hatékonyan, jó minőségben, és természetesen ésszerű időn belül.

Felhasznált irodalom

- [1] A honvédelmi miniszter 9/2010. (I.22.) utasítása a hadfelszerelés rendszeresítéséről és rendszerből történő kivonásának rendjéről. Honvédelmi Közlöny CXXXVII. évf. 3. szám; pp. 326-332
- [2] A honvédelmi miniszter 10/2016. (III.10.) utasítása a hadfelszerelés rendszerbe kerülésének és rendszerből történő kivonásának rendjéről. Honvédelmi Közlöny CXLIII. évf. 4. szám; pp. 277-285
- [3] AGARD The History 1952-1997. Editor: Jan Van der Bliet. 1999. The NATO Research and Technology Organization.
- [4] Ungvár Gyula: Pro Militum Artibus. HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó, 2014. ISBN 978 963 327 620 4 143 p.
- [5] Nemzeti Közszolgálati Egyetem Intézményfejlesztési Terv 2015-2020
http://uni-nke.hu/uploads/media_items/intezmenyfejlesztési-terv-2015-2020.original.pdf
Letöltve: 2016. augusztus 10. 64 p.